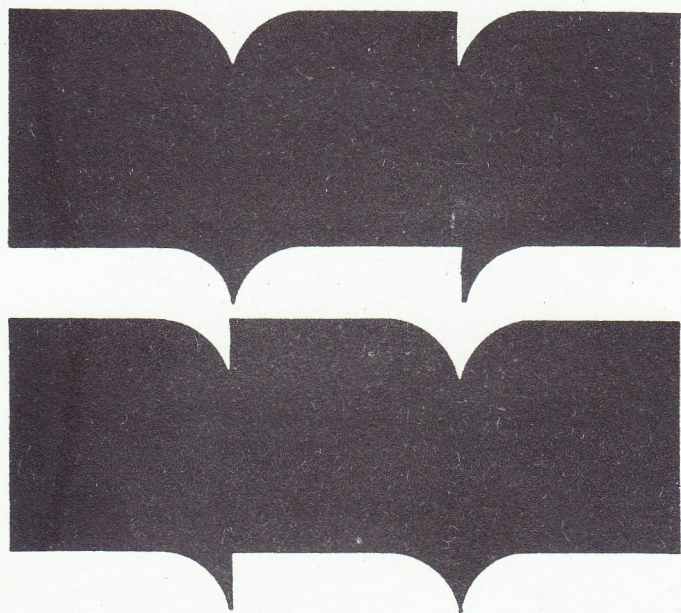

57085

1551

CSONGRÁD MEGYEI KÖNYVTÁROS

1994. 26. évf. 1—4. szám

CSONGRÁD
MEGYEI
KÖNYVTÁROS

Közművelődési, felsőoktatási, iskolai és
szakkönyvtárosok híradója

1994.
26. évfolyam 1-4. szám

TARTALOM

SÁRÁNÉ LUKÁTSY SAROLTA: Megyei könyvtárhasználati verseny.....	5
BENÁK KATALIN: „Bod Péter” könyvtárhasználati verseny.....	14
SZŐNYI FERENCNÉ-SZÓTS KATALIN-MÁTHÉ EDIT: Egy nap a hangos- könyvtárban.....	16
NAGY GYÖRGYI: A hangskönyvtár.....	17

MŰHELY

VARGA ANDRÁS: A szeged-alsóvárosi ferences rendház könyvtára	19
DÉZSI JÁNOS: Dudith András és könyvei	37
MONOK ISTVÁN: Francia szerzők a magyar nemesség olvasmányaiban 1526-1671	49

MÓDSZER

VASS ISTVÁNNÉ: Új épületszárnyal bővült a Németh László Városi Könyvtár	61
GULICSKA IRÉN: Hódmezővásárhelyi gyermekkönyvtár.....	63
BLASKÓ JÁNOSNÉ: „Telekunyhó”	72
JUHÁSZ FERENC: Avult, rongált, elveszett.....	73
HEGYINÉ CSERNUS JUDIT: Hogy játszva tanuljunk	76

A JÖVŐ

Pályázati felhívás.....	79
GOGOLÁK RITA: A könyvtár 2003-ban	80
BREZOVSKY ANIKÓ-DOBOS TAMÁS: A Somogyi-könyvtár 2003-ban	84
BORI KATALIN-BOROSNÉ BÁNFI ILONA-NAGY ZSUZSANNA: A Somo- gyi-könyvtár 2003-ban.....	88
A Kisteleki-alapítvány felhívása.....	92

MEGKÉRDEZTÜK

LIPPAINÉ FEKETE ILONA: A rejtőzködő könyvtáros.....	93
MÁRTON KÁROLYNÉ: Aki még sokáig szeretne dolgozni.....	95
LIPPAINÉ FEKETE ILONA: Nyugdíjban, de nem nyugalomban	99
MÁRTON KÁROLYNÉ: Azt csinálom, ami boldoggá tesz	104

MÉRLEG

Az önkormányzati könyvtárak 1994-es adatai.....	108
---	-----

A HATÁRON TÚLRÓL

SÁRÁNÉ LUKÁTSY SAROLTA: Dánia - magyar szemmel.....	113
---	-----

már utaltam arra, hogy dolgozatom még korántsem a szándékolt végső eredményt adja, tehát még nem teljes. Inkább csak az első lépéseket jelenti a felsorolt idézetek végső azonosítása felé, amelynek eredményeként egy citátumrendszert szeretnék készíteni. Lezárásként annyit, hogy a könyvkiadások kutatásában német nyelvterületen a VD 16, valamint a British Library STC-jának ide vonatkozó részét, míg az olasz kultúrkörbe tartozó könyveknél ez utóbbinak az itáliai könyvkiadást feldolgozó részét használtam. A franciaországi kiadásoknál sajnos nem állt rendelkezésemre hasonló jellegű összefoglaló munka. A már azonosított könyvek között elég ritka lévén a magyarországi nyomtatvány, az ilyen jellegű kutatásokra egyelőre nem helyeztem hangsúlyt.

Az egyes szerzők, illetve művek azonosításában felhasznált források:

- (1) Ókori lexikon. Szerk.: Pecz Vilmos. 2. kiad. Bp. 1985.
- (2) Révai nagylexikona I-XXI. köt. Bp. 1911-1935.
- (3) Világirodalmi lexikon. Főszerk.: Király István. Bp. 1970- .
- (4) VD 16 - Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts. Hrsg.: von der Bayerische Staatsbibliothek in München in Verbindung mit der Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel. Irmgard Bezzel. Stuttgart, 1983- .
- (5) British Library STC - Short-title Catalogue of books printed in Italy and Italian books in other countries from 1465 to 1600 now in the British Museum. London, 1958.
- (6) Short-title catalogue of printed in the German-Speaking countries and German books in other countries from 1455 to 1600 now in the British Museum. London, 1962.

Monok István

Francia szerzők a magyar nemesség olvasmányjaiban

1526-1671*

A XVI-XVII. századi magyarországi könyvtár- és olvasmánytörténet forrásai

A korajújkori Magyarország olvasmányműveltsége forrásainak feltárását célul kitűző, 1980-ban Szegeden elindított program¹ tervezetében kiemelte azt a szándékot, hogy az egyes társadalmi rétegek, valószínűleg csoportok mellett, az akkori Magyarország egyes területi egységeinek olvasmányanyagát összehasonlítsa. Az összegyűlt forrásanyag feldolgozása azonban még sok évet vesz majd igénybe, ám a dokumentumok bibliográfiai leírása,² egyszerű olvasatban történő kiadása,³ a könyvjegyzékben szereplő egyes tételek megfejtése, az adatok számítógépes rögzítése⁴ már tud felmutatni eredményeket. Elkészült az olvasmánytörténeti források tipológiája,⁵ s megjelentek az első feldolgozó tanulmányok is.⁶ A kutatómunka eredményei - annak ellenére, hogy a

* E rövid tanulmányban nem szándékozunk teljes szakirodalmi bibliográfiát adni, csak a forráskiadásokra, az összefoglaló jellegű tanulmányokra és a monográfiákra hivatkozunk.

¹ Kevházi Katalin: Aufarbeitung und Publikation von ungarischen Bücherverzeichnissen aus der Zeit vom 16. bis 18. Jahrhundert. Wolfenbütteler Notizen zur Buchgeschichte. 1985. 68-71.; Monok István: A XVI-XVII. század magyarországi olvasmányai. (Régi magyarországi könyvjegyzékek összegyűjtése és publikálása.) Csongrád Megyei Könyvtáros, 1985/1-2. 15-20.; Monok István: XVI-XVII. századi olvasmánykultúránk. Magyar Könyvszemle, 1988. 78-82.

² KtF I-VIII.

³ Adattár 11-18.

⁴ Az egyes könyvtételekre vonatkozó adatfelvétel leírása: Monok 1993. 59-60.

⁵ Monok 1993.

⁶ Lásd többek között: Viliam Cicaj: Bányavárosi könyvkultúra a XVI-XVIII. században. (Besztercebánya, Körmöcbánya, Selmecbánya). Szeged, 1993. /Olvasmánytörténeti dolgozatok IV./; Monok István: Olvasmánytörténeti forrásaink - értelmiségtörténet. = Az értelmiség Magyarországon a 16-17. században. Szerk. Zombori István. Szeged, 1988. 169-181.; Kokas Károly: Könyv és könyvtár a XVI-XVII. századi Kőszegen.

szervezett forrásfeltárást még több területen is folytatni kell - feljogosítanak arra, hogy egy rövid tanulmány keretén belül jellemezzük a társadalom egyik rétegének (a nemességnek) könyvtárait, olvasmányait, s röviden összehasonlítsuk más nemzetek nemességének ezen olvasmányokból nyert erudíciójával. Tanulmányomban igyekszem meghatározni - címének megfelelően - a francia és a nem francia szerzők jelenlétének arányát, illetve egy-egy kiemelt példán bemutatva elemezni a francia szerzők képviselte szellemi áramlatok Magyarországon kimutatható hatását.

Ezen dolgozat keretén belül lehetetlen módszeres forrástípológiát felmutatni, csupán röviden említeném meg, hogy az elmúlt 15 évben szervezett, az egész történelmi Magyarország területére kiterjedő kutatás alapvetően kétféle forráscsoportot vett célba: (1) a ma is meglévő könyvanyag kézírásos bejegyzéseit, főként a possessor-bejegyzéseket, s az így rekonstruálható magángyűjteményeket; (2) a kézirat-, illetve levéltári forrásanyag feltárását, a könyvek birtoklására, olvasására vonatkozó dokumentumok felmutatását.

Az 1526-1750 közötti időszakból ma közel 1500 könyvjegyzék ismert, s ezek csaknem háromnegyede a hagyatéki inventáriumokból került elő. A possessor-bejegyzések kutatása segítségével pedig több olyan kiemelkedően fontos írott munkássággal rendelkező személy olvasmányai, olvasási szokásai tudunk bepillantani, mint Dudith András, Oláh Miklós, az erdélyi lutheránus superintendensek sora, vagy éppen a főnemes Batthyány Boldizsár vagy Zrínyi Miklós.

Főúri és köznemesi gyűjtemények

A magyarországi köznemesi gyűjtemények nagysága átlagosan 20-200 kötetnyi, a főnemeseké 200-3000 kötetnyi lehetett. Ezek közül azonban csak nagyon kevésnek maradt fenn katalógusa, vagy akár csak töredék-jegyzéke.⁷ A ma hozzáférhető információk alapján állíthatjuk, hogy - a magyar nemesség gyűjteményei megfelelnek az európai átlagnak.⁸ A kelet-európai - köztük a magyarországi - könyvtártulajdonosok

Szeged, 1991. /Olvasmánytörténeti dolgozatok III./; Farkas Gábor: A 16-17. századi polgári könyvtárak típusai. Magyar Könyvszemle 1992. 100-121.; Grüll Tibor: Könyv és könyvtár a XVI-XVII. századi Sopronban. Szeged, 1994. /Olvasmánytörténeti dolgozatok VI./

⁷ Lásd tanulmányunk függelékét.

⁸ Összehasonlításra lásd például: Henri-Jean Martin: Livre pouvoirs et société à Paris

azonban nem voltak abban a helyzetben, mint például a párizsi, a bázeli, azaz általában az euópai gyűjtők, akik a városukban számos helyen akadtak könyvkereskedésre, választani tudtak a kiadók közül, saját maguk lapozhattak bele a könyvekbe, mielőtt megvették: közvetlenül tudták irányítani a gyűjteményük gyarapítását. Ezért egységesebbek tartalmilag az európai magánkönyvtárak, mint - mondjuk - a magyarországiak. Ugyanakkor a magyarországi tudós, főúr, főpap, lelkész vagy éppen polgár részben ki volt szolgáltatva a közvetítő - a (könyv)kereskedő, az utazó barát, az alumnus stb. - ízlésének, arról nem is beszélve, hogy a hozzáférhető könyvekről előzetes információt alig kapott. A könyvekre szánt pénzt tehát úgy költötték el, hogy azokat a könyveket vették meg, amiket ajánlottak nekik illetve, amikről egyáltalán tudomást szereztek. Főként az ilyen beszerzési lehetőségek miatt a gyűjtemény tartalmi arculata igen sokszínű lett, igazi szakkönyvtárak nem alakultak ki. A nemesség gyűjteményei - ennek megfelelően - nem pontosan tükrözik a tulajdonos szellemi arculatát.

au XVIIe siècle. Tom. I-II. Genève, 1969. főként: Tom. I. pp. 529-534: „Les bibliothèques des gentilshommes”; André Stegmann: L'héroïsme Cornélien. Paris, 1968., főként pp. 215-225: „La circulation du livre au XVIIe siècle”; Lawrence Stone: The Crisi of the Aristocracy. Tom. I. Oxford, 1965., főként pp. 672-722: „Education and Culture”; Sears Jayne: Library Catalogues of the English Renaissance. London, 1983., Eva Pleticha: Adel und Buch. Studien zur Geisteswelt des fränkischen Adels am Beispiel seiner Bibliotheken vom 15. bis zum 18. Jahrhundert. Neustadt, 1983.; Otto Brunner: Österreichische Adelsbibliotheken. Wien, 1949. /Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse des Österreichischen Akademie der Wissenschaften./; Otto Brunner: Österreichische Adelsbibliotheken des 15. bis 18. Jhs. = O. B.: Neue Wege der Sozialgeschichte. Vorträge und Aufsätze. Göttingen, 1956. 155-167.; Wolfgang Neuber: Adeliges Landleben in Österreich und die Literatur im 16. und im 17. Jahrhundert. [ebben: Adelsbibliothek] = Adel im Wandel. Politik, Kultur, Konfession 1500-1700. Niederösterreichische Landesausstellung. Rosenburg, 12. Mai - 28. October 1990. /Katalog des NÖ Landesmuseums, Neue Folge Nr. 151./; A cseh nemesi könyvtárakról Miroslav Flodr tájékoztat egy más szempontú elemzés függelékéeként: Die griechische und römische Literatur in Tschechischen Bibliotheken im Mittelalter und der Renaissance. Brno, 1966.; A lengyel állapotokra lásd: Wladislaw Czaplinski - József Długosz: Zycie codzienne magnaterii polskiej w VXII. wieku. Warszawa, 1976., főként pp. 151-163: „Magnat a ksiazka”; Bogumila Kosmanowa: Ksiazka i jej czetelnicy w dawewnej Polsce. Warszawa, 1981., főként pp. 227-255: „Dzieje ksiegozbiorni magnackiego.”

A magyarországi (a lengyel- és a csehországi) nemesség olvasmányaira egyébként általában a túlzott történelmi és jogi orientáltság volt jellemző, emellett (összevetve francia, olasz, németországi példákkal) számottevőek a napi vallásgyakorlattal kapcsolatos olvasmányok (beszédgyűjtemények, hitvallások), így még a kicsi, az átlagosan 20-30 kötetes gyűjteményekben is. Ritka kivételnek számított a nyomdaalapító Nádasdy család tisztartója, Perneszi György (meghalt 1560), akinek 62 kötetes könyvtárában a közelkortárs humanista szerzők szép számmal képviseltették magukat, s a tulajdonos maga is patrónusi tevékenységet fejtett ki.

Mint az a tanulmány függelékeként közreadott könyvjegyzék listáról egyértelműen kiderül, Magyarországon a francia szerzők jelenléte elenyésző arányú volt úgy a középnemesi, mint az arisztokrata könyvtárakban. Pedig e lista összeállításakor figyelembe vettük Jean Calvin és Théodore de Bèze munkáit is. Szintén hiába kerestük azokat a hugenotta tudósokat, akik a református lelkészek illetve az erdélyi kálvinista polgárok hagyatéki jegyzékein gyakran fordulnak elő (Daniel Toussaint, Catharinus Dulcis, Clément Dubois, Philipp Mornay stb.)⁹ Ugyanígy az orvosok, a patikusok könyvtáraiban egyébként itthon is gyakran felbukkanó Joseph Duchesne (Quercetanus), Jean Fernel vagy Jacques Primerose is csak a sárospataki Rákóczi-könyvtárban, illetve Zrínyi Péter könyvtárának töredék-jegyzékén szerepelnek.

A francia szerzők - statisztikusan kimutatható - ilyen mértékű hiánya részben a kedvezőtlen forrásviszonyoknak köszönhető. A kálvinista területek nemesi könyvtáraitól gyakorlatilag nem maradt fenn jegyzékszerű dokumentumunk. A XVII. század legvégétől az erdélyi nemesek gyűjteményeiről vannak már információink, igaz anyaguk ekkor már az ortodox németalföldi kálvinista teológiára orientált. A vizsgált időszakban azon nemesi családok, akiknek egyházszervező, egyházpártoló tevékenysége is ismert, s gyűjteményükről katalógus áll rendelkezésre, általában evangélikus vallásúak (például Thurzó György). A jegyzékek általában nem informálnak a tulajdonos iskolai könyveiről sem, ezért nem lehet csodálkozni Pierre de La Ramée hiányán, holott az 1483-ból ránkmaradt egyetlen XVI. századi kereskedői

⁹ A hugenotta szerzők magyarországi kapcsolatairól átfogó jellemzést nyújt Turóczi-Trostler József: Szenczi Molnár Albert Heidelbergben. = T-T. J.: Magyar irodalom - Világirodalom. Budapest, 1961. 109-155.; Vásrhelyi Judit: Eszmei áramlatok és politika Szenci Molnár Albert életművében. Budapest, 1985. 9-16.

raktárjegyzéken (Hans Gallen) pedig ott szerepel három tankönyvével is.¹⁰

Más, nem olvasmánytörténelmi források természetesen ennél lényegesen mélyebb francia hatásról is tanúskodnak, előadásunk azonban szándékosan csak az olvasmánytörténelmi dokumentumok elemzésére korlátozódik. Egyetlen példa annak bemutatására, hogy egyetlen forrástípus vizsgálata mennyire nem elég általánosabb következtetések levonására: Thurzó Szaniszló augsburgi házának összeírásakor maradt fenn az a kis könyvjegyzék, amelyet függelékünkben is említünk. Francia tétel nem szerepel rajta sem latinul, sem olaszul, sem franciául. Tudjuk ugyanakkor, hogy franciára Catharinus Dulcis tanította testvérével, Elekkel együtt.¹¹

Tehát amint az a függelékéből is kiderül, három család olvasmányait kell közelebről szemügyre vennünk, ha a francia szerzők jelenlétét vizsgáljuk: a Batthyányakét, a Zrínyiekét és Pázmány Miklósét.

Az első helyre Batthyány Boldizsár (1535-1590) kíváncsodik. A Bécsben és Orleans-ban tanult főnemes németújvári és szalónaki udvára vonzotta a hazai és a külföldi humanistákat (az utóbbiak közül kiemelkedik Charles de L'Écluse és Elias Corvinus).¹² Az udvarában szinte állandó jelleggel jelenlévő tudós kör tanácsai alapján, de érzékelhetően saját ízlésének tetszően gyarapította könyvtárát. Elsősorban Erhardt Widmar bécsi és Jean Aubry majna-frankfurti könyvkereskedőtől, könyvkiadóktól vásárolt, legalábbis az ő számláik maradtak ránk.¹³ Könyvtáráról katalógus csak unokája, a katolikussá rekonvertált Ádám élete végéről maradt ránk (1654), de a ma is Németújváron található könyvanyag bejegyzései és az említett számlák elválaszthatóvá teszik a Boldizsár által beszerzett állományt. A gyűjtemény tartalmi összetételében feltűnő a Magyarországon szokatlan francia orientáció, különösen ami a közelkortárs történelmi irodalmat illeti. A Batthyány, a Zrínyi, az Erdődy, az Istvánffy családoknál, és általában a Délnyugat-

¹⁰ Adattár 13. 22-35.

¹¹ Vö. Ferdinand Justi: Leben des Professors Catharinus Dulcis von ihm selbst beschrieben. Marburg, 1899.

¹² Vö. Iványi Béla: Batthyány Boldizsár, a könyvbarát. = Adattár 11. 389-410.; Barlay Ödön Szabolcs: Boldizsár Batthyány und sein Humanisten-Kreis. Magyar Könyvszemle, 1979. 231-251.

¹³ Adattár 11. 410-435.; Robert Evans: The Wechsel Presses. Humanisme and Calvinisme in Central Europe 1572-1627. Oxford, 1975.; Theodor Tabernigg: Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Güssing. Biblos, 1972. 167-175.

Magyarországon illetve Horvátországban élt nemességnél az olasz-francia (de főként az olasz) irányultság nem meglepő ugyan, azonban e körben is ritka példa Batthyány Boldizsár, aki eredeti nyelven (franciául) olvasta például Jean Bodin *La Republique*-ét vagy más kortárs francia szerzőt. A francia politikai gondolkodás nagyobb munkái később, a XVII. században is csaknem teljes egészében latinul vagy olasz fordításban jutottak el Magyarországra. A később említendő Pázmány Miklós mellett Batthyány Boldizsár az egyetlen, akinek könyvtárában a XVII. század utolsó harmada előtt francia szépirodalmi mű, *Les oeuvres de F. Rablais 16 Relie doré* fordult elő. Könyvtárában volt még egy *Discours de la Beauté*, s franciául olvasta Amadis de Gaula lovagregényét is.

Elsősorban azonban ő is történeti könyveket olvasott, főként a vallásháborúkról. Protestáns lévén figyelemmel követte azokat az eseményeket, amelyeknek részben ő is szemtanúja volt Amboise-ban (*Histoire des Massacres de France; Histoire entiere des troubles* etc.)¹⁴.

A Zrínyi család ugyanabba az alapvetően olasz-francia orientált ságú főnemesi körbe tartozott, mint Batthyány Boldizsár (ez utóbbi egyébként Zrínyi lányt vett feleségül). A feleség, Zrínyi Dóra testvére, György (1549-1603) is rendszeresen küldte tisztartóit Velencébe a szükséges holmik beszerzésére. Könyvtára gyarapításának legfőbb forrása Velence volt. Ha megjelent egy Magyarország sorsát, a török kiűzésének lehetőségét tárgyaló könyv, megszerezte, s megírta sógorának Németújvárra is. Így 1571. december 12-i levelével egy, a lepantói csatát bemutató könyvet is küldött Batthyáynak.¹⁵ A költő Zrínyi Miklós (1620-1664) apja, a már említett Györgynek a fia folytatta a könyvek beszerzését, ám a Bibliotheca Zriniana csaknem teljes egészében Miklós beszerzése. Az örökölt könyvek egy része került csak az ő csáktornyai könyvtárába, a többség Ozalyban Zrínyi Péternél, Miklós testvérénél maradhatott.

Zrínyi Miklós hat éves volt, amikor apja meghalt. Nevelője Pázmány Péter lett, jezsuita, esztergomi érsek, aki a magyarországi katolikus egyház Trident utáni reformját végezte el. Pázmány politikai

¹⁴ 1560 februárjától 1562 év elejéig volt Franciaországban Párizsban, Amboise-ban és Orléans-ban. Vö. Eckhardt Sándor: Batthyány Boldizsár a francia udvarnál.

Magyarságtudomány, 1943. 36-44.; Barlay Ödön Szabolcs: Romon virág. Fejezetek a Mohács utáni reneszánszról. Budapest, 1986. 192-196.

¹⁵ Adattár 11. 554.

gondolkodása középpontjában, hasonlóan számos kortárs magyar arisztokratáéhoz, a törököknek Magyarországról való kiűzése állt. A kérdés azonban az volt, hogy ezt a Habsburgokra támaszkodva, azoknak alávetetten kell-e és lehet-e megvalósítani, vagy létezik olyan megoldás, amely egy tágabb európai, akár Habsburg-ellenes szövetséget feltételez. A magyarországi politika egy egész generációja nőtt fel az ő elvei szerint, amelyek tagadták a Habsburg-szövetség minden áron történő megtartását.¹⁶ A tájékozódási pontok Franciaország, Velence és Lengyelország voltak, s időlegesen az általában protestáns szövetségben gondolkodó erdélyi fejedelmeket (Bethlen Gábor, I. Rákóczi György) is meg tudta nyerni.

Zrínyi Miklóst Pázmány irányításával nevelték. Jelentős részben e hatásnak köszönhető, hogy a költő hadvezér politikai cselekedeteit, politikai írásait komoly politikaelméleti tájékozódás előzte meg. Legfőbb forrásai olasz szerzők (Francesco Guicciardini, Giovanni Francesco Lottini, Francesco Sansovino stb.) voltak, alapvetőnek mondható azonban két francia szerző hatása is. Zrínyi mindkettőt olasz fordításban olvasta. Jean de Silhon (1596-1667) Richelieu és Mazarin bíboros titkáraként, államtanácsosként komoly gyakorlati politikai tapasztalat birtokában írta meg *Le ministre de l'Etat, avec le véritable usage de la politique moderne* című művét. Zrínyi számára ez (Muzio Ziccata tolmácsolásában) a mű mindkét alapkérdésében (a belső viszályok, a polgárháború megszüntetése, az idegenekkel való háborúknak külföldön való megvívása, vagy a konfliktus elkerülése) aktuális volt.¹⁷ Silhon egy másik könyve (*Esclaircissement de quelques difficultez touchant l'administration du Cardinal Mazarin*) francia nyelven volt

¹⁶ Lásd R. Várkonyi Ágnes több tanulmányát a Magyarország keresztútjain című kötetében (Budapest, 1978), továbbá ugyanő: Pázmány és Erdély a törököt kiűző háború eszmei megfogalmazásában. = Az értelmiség Magyarországon a 16-17. században. Szerk. Zombori István. Szeged, 1988. 87-93.; Hargittay Emil - Varga Ágnes: A hitvitáktól a gyakorlati politikáig. (Pázmány Péter politikai pályájának alakulása.) = Irodalom és ideológia a 16-17. században. Szerk. Varjas Béla. Budapest, 1987. /Memoria Saeculorum Hungariae. 5./ 311-336.; Hargittay Emil: A politikai elmélet Pázmány tevékenységének háttérében. = Pázmány Péter emlékezete. Halálának 350. évfordulóján. Szerk. Lukács László, Szabó Ferenc. Róma, 1987. 405-448.

¹⁷ Lásd erről: Klaniczay Tibor: Korszerű politikai gondolkodás és nemzetközi látókör Zrínyi műveiben. = Irodalom és ideológia a 16-17. században. Szerk. Varjas Béla. Budapest, 1987. /Memoria Saeculorum Hungariae. 5./ 336-400.

meg a költő gyűjteményében. Ugyancsak Ziccata fordításában olvasta Philippe de Béthune (1561-1648) munkáját, amely név nélkül *Le conseiller d'État, ou recueil des plus générales considérations servant au maniement des affaires publiques* címmel jelent meg. Zrínyt a műben szintén a más vallásúakkal való együttélés és az államrejon fontosságának kérdése érdekelhette.

A másik (a hugenotta) oldal is képviselve volt a csáktornyai könyvtárban. A Velencébe emigrált Henri du Rohan (1579-1638) *Le parfait capitaine* című műve, ugyancsak olaszul, Maiolini Bisaccioni átültetésében. Zrínyi a francia politika-elméletek mellett kortárs vagy közelkortárs francia történetírókat is olvasott. Blaise de Monluc (1501-1577) és Enrico Caterina Davila (1576-1631) a francia polgárháborúról szóló munkáival van jelen, Gabriel-Barthélemy de Gramond (1590-1654) pedig egy latin nyelvű művel: *Historiarum Galliae ab excessu Henrici IV. ad annum 1629*. A II. és IV. Henrik uralkodása idején zajló harcokról Pierre Mathieu (1563-1621) művéből tájékozódott, annak Girolamo Canini fordította változatából.

A Grázban, Nagyszombaton, Bécsben és Olmützben tanult, az Itáliát és Párizst megjárt Pázmány Miklós (1623-1667) ugyan közel sem volt olyan tehetséges politikus, mint Zrínyi, de nagybátyjának, Pázmány Péternek politikai nézetei - könyvei jegyzékének tanúsága szerint - rá sem maradtak hatástalanok. Lehet persze az is, hogy a könyveket csupán örökölte Pázmány Pétertől. Zrínyivel ellentétben ő franciául olvasta Jean de Silhon „*Ministre d'État*”-ját, s volt még néhány, Richelieu tevékenységét bemutató, illetve a hadművészettel foglalkozó könyve is. Francia fordításban birtokolta Ammirato Scipione discurzusait is.

Ismét Pázmány Pétert idézik azok a kötetek, amelyek a *De lusages des passions*, vagy a *Les visions de Domino Francisco de Quiavedo Villega* címet viselik.

Külön kiemelendő, hogy az olasz nyelvű Petrarca- és Boccaccio-kiadás mellett franciául birtokolta Marcus Aurelius elmélkedéseit, s a kor Magyarországon talán egyetlenként mondhatta magáénak *Les Elegies Eclogues et Mascarades de P. de Ronsard*.

Végezetül hadd tegyünk egy összefoglaló megjegyzést: Az összegyűjtött forrásanyag feldolgozása, a korban csupán egy-egy szóval jelölt kötetek azonosítása még éppen csak elkezdődött. E munka befejezésé-

vel válik majd igazán lehetségessé, hogy valamely nemzeti kultúrának a magyarországi könyvjegyzékeken való jelenlétét kimerítően elemezzük. De az idézhető szerzők és művek száma addig is gyarapodni fog.

Rövidítések

Adattár 11. A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése. Sajtó alá rend. Herner János, Monok István. Szeged, 1983. /Adattár XVI-XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 11./

Adattár 12. A Dernschwam-könyvtár. Egy magyarországi humanista könyvjegyzéke. Közread. Berlász Jenő. Sajtó alá rend. Keveházi Katalin, Monok István. Szeged, 1984. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 12./

Adattár 12/2. A Zsámboky-könyvtár katalógusa (1587). Gulyás Pál olvasatában. Szerk. Monok István. Szeged, 1992. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 12/2./

Adattár 12/3. Dudith András könyvtára. Részleges rekonstrukció. Összeáll. és az előszót írta: Jankovics József, Monok István. Szeged, 1993. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 12/3./

Adattár 13. Magyarországi magánkönyvtárak. 1533-1657. Sajtó alá rend. Varga András. Bp.-Szeged, 1986. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13./

Adattár 13/2. Magyarországi magánkönyvtárak. II. 1580-1721. Sajtó alá rendezte Farkas Gábor, Varga András, Katona Tünde, Latzkovits Miklós. Bp.-Szeged, 1992. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13/2./

Adattár 14. Partiumi könyvesházak 1621-1730. Sárospatak, Debrecen, Szatmár, Nagybánya, Zilah. Szerk. Monok István, Varga András Bp.-Szeged, 1988. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 14./

Adattár 15. Kassa város olvasmányai. 1562-1731. Szerk. Monok István. Szeged, 1990. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 15./

Adattár 16/1. Jakó Klára: Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója. 1579-1604. Szeged, 1991. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 16/1./

Adattár 16/2. Erdélyi könyvesházak II. Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyenyed, Szászváros, Székelyudvarhely. Sajtó alá rend. Monok István, Németh Noémi, Tonk Sándor. Szeged, 1991. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 16/2./

Adattár 17/1. Jezsuita könyvtárak Magyarországon 1711-ig. Kassa, Pozsony, Sárospatak, Turóc, Ungvár. Szerk. Monok István, Varga András. Szeged, 1990. /Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 17/1./

Bibl. Zriniana 1991. A Bibliotheca Zriniana története és állománya. History and stock of the Bibliotheca Zriniana. Írták és összeáll.: Hausner Gábor, Klaniczay Tibor, Kovács Sándor Iván, Monok István, Orlovsky Géza. Budapest, 1991. /Zrínyi-könyvtár IV./

Csapodi 1984. Csaba Csapodi: Ungarische Bibliotheksgeschichte. Vom Mittelalter bis zum Frieden von Szatmár (1711). = Gutenberg Jahrbuch, 1984. 332-357.

Klaniczay 1985. Tibor Klaniczay: Les intellectuels dans un pays sans universités (Hongrie: XVI. siècle.) = Intellectuels français, intellectuels hongrois. XIIIe-XXe siècles. Publ. sous la dir. de Jacques Le Goff, Béla Köpeczi. Budapest-Paris, 1985. 99-109.

KtF I. Magángyűjtemények Magyarországon. 1551-1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Szerk. Monok István. Szeged, 1981. /Könyvtártörténeti füzetek. I./

KtF II. Magángyűjtemények Nyugat-Magyarországon 1555-1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Szerk. Monok István. Szeged, 1982. /Könyvtártörténeti füzetek. II./

KtF III. Magángyűjtemények Magyarországon 1545-1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Herner János, Monok István. Szeged, 1983. /Könyvtártörténeti füzetek III./

KtF IV. Magángyűjtemények a királyi Magyarországon és az erdélyi fejedelemségben 1533-1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Szerk. Herner János, Monok István. Szeged, 1985. /Könyvtártörténeti füzetek. IV./

KtF V. Magyarországi magángyűjtemények 1561-1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Szerk. Monok István. Szeged, 1989. /Könyvtártörténeti füzetek. V./

KtF VI. Intézményi gyűjtemények 1535-1721. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Farkas Gábor, Monok István, Németh Noémi. Szeged, 1989. /Könyvtártörténeti füzetek. VI./

KtF VII. Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1722-1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Monok István, Varga András. Szeged, 1990. /Könyvtártörténeti füzetek. VII./

KtF VIII. Intézményi- és magángyűjtemények Magyarországon 1530-1750. Könyvjegyzékek bibliográfiája. Összeáll. Viliam Cícaj, Monok István. Szeged, 1994. /Könyvtártörténeti füzetek. VIII./

Monok 1993. Monok István: Könyvkatalógusok és könyvjegyzékek Magyarországon. 1526-1720. Forrástipológia, forráskritika, forrás-kiadás. Szeged, 1993. /Olvasmánytörténeti dolgozatok V./

Nemesi könyvtárak amelyeknek teljes vagy töredék jegyzéke ránkmaradt

1553 Zay Ferenc, 80 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 9-10.

1560 Perneszi György, 62 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 12-13.

1571-1588 Batthyány Boldizsár, 154 tétel (45 tétel francia) Adattár 11. 410-433.

1573 Melith Pál, 5 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 17.

1586 Thurzó Szaniszló, 71 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11. 489-490.

1588 Forgách Imre, 171 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13/2. 3-9.

1600 Soós Kristóf, 6 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 59.

1600 körül Verancsics család, 13 tétel (nincs francia tétel) Adattár 14. 60.

1603 Illésházy István, 101 tétel (1 tétel francia) Adattár 11. 149-151.

1604 Török Balázs, 93 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11. 153-156.

1610 Thurzó György, 353 tétel (3 tétel francia) Adattár 11. 505-535.

1613 Radvánszky Pál, 7 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 95.

1616 Gosztonyi Pál, 113 tétel (2 tétel francia) Adattár 13. 101-104.

1618 Czobor Mihály és Imre, 48 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 104-105.

1629 Hofmann György, 39 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 124-126.

1635 Baracska István, 80 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11. 201-204.

1644 Pálffy István, 13 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 151.

1645 Máriássy Ferenc, 155 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11. 238-243.

- 1647 Majthényi György, 102 tétel (1 tétel francia) Adattár 13. 154-157.
 1647-1648 Máriássy Ferenc, 77 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11.
 495-498.
- 1650 Berényi család, 170 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11. 259-263.
 1651 Révay Ferenc, 313 tétel (1 tétel francia) Adattár 13. 157-164.
 1651-1656 Batthyány Ádám, 268 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11.
 268-278.
- 1652 Forgách Zsigmond Ádám, 132 tétel (1 tétel francia) Adattár 13.
 164-170.
- 1654 Petróczy Pál, 23 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13. 175-176.
 1657 Mikulich Sándor I., 99 tétel (nincs francia tétel) Adattár 11. 305-
 309.
- 1657 Mikulich Sándor II., 126 tétel (2 tétel francia) Adattár 11. 537-
 542.
- 1658-1660 Rákóczi család, 924 tétel (21 tétel francia) Adattár Harsányi
 István, Budapest, 1917.
- 1662 Zrínyi Miklós, 424 tétel (13 tétel francia) AdattárD 13/2. 11-34.,
 Bibl. Zriniana 1991. 107-459.
- 1664 Koháry István, 5 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13/2. 36-37.
 1665 Bónis Ferenc, 39 tétel (1 tétel francia) Adattár 13/2. 39-40.
 1666 Dobai Székely András, 31 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13/2.
 40-41.
- 1667 Pázmány Miklós, 382 tétel (25 tétel francia) Adattár 13/2. 43-52.
 1670 Balassa Imre, 8 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13/2. 53-54.
 1671 Csáky István, 294 tétel (nincs francia tétel) Adattár 13/2. 58-65.
 1671 Zrínyi Péter, 95 tétel (7 tétel francia) Adattár 13/2. 55-57. Bibl.
 Zriniana 1991. 573-579.
- 1672-1678 Nádasdy Ferenc, 400 tétel (1 tétel francia) Adattár 13/2. 73-
 80., 101-107.

Vass Istvánné

Új épületszárnyal bővült a Németh László Városi Könyvtár

A hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár jelenlegi helyén 1955 óta működik.

A többszörös kismértékű átalakítás után az elmúlt évben adódott lehetőség az önkormányzat jóvoltából, hogy a könyvtár mellett megüresedett (kb. 6 millió forintot érő) épületet intézményünk megkapja. Miután a közgyűlés megszavazta számunkra az épületet, az átalakítási munkálatok a múlt év október 26-án megkezdődtek.

Könyvtárunk hálás Hódmezővásárhely megyei jogú város vezetésének, hogy ezt az épületet átadta nekünk. Ez az új épületrész elősegíti a szakmai feladatok végzését, a könyvtári munka színvonalának emelését.

Az ide került gyermekkönyvtár egyik lényeges alapvető feladata a gyermekek olvasóvá nevelése. A gyermekeknél az első érzelmi hatások meghatározóak a későbbi könyvtárlátogatás szempontjából. Sokat jelent, hogy a gyermekkönyvtárból kilépve a szembelevő ajtón a felnőtt könyvtárba juthatnak. Így lehetővé válik, hogy a VIII. osztályosokat még a tanév befejezése előtt „átvezessük”, bemutassuk nekik a könyvtárat és vonzóvá tegyük azt számukra. Szeretnénk, - Ady Endrével szólva -, hogy az „éhe a szépnek, éhe a szónak...” érvényesüljön.

A zenei ismeretterjesztés is közművelődési feladat; sajnós a mi könyvtárunk hiába A típusú, eddig mégsem tudtuk a zenei részleget megvalósítani. Jogos volt az igény városunk polgárai részéről, hogy a már meglévő gazdag hanganyagunkat használhassák.

A zenehallgatáson túl lehetőség nyílik hanganyag másolására, különböző zenei rendezvények lebonyolítására; de segítséget tudunk nyújtani az egyre növekvő nyelvtanulási igények kielégítésében is.

A raktári rész több évre megoldja raktározási gondjainkat. Már az átalakításkor beépítettük a síneket, így „csak” a gördíthető állványokat kell beszerezniünk.